

Білик Вадим Миколайович,
*доцент кафедри адміністративної
діяльності Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент*

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ УКРАЇНИ

Існування і прогресивний розвиток України як суверенної держави залежить від здійснення цілеспрямованої політики щодо захисту її інтересів. Одним із головних чинників здійснення цього є боротьба з корупцією. Головна мета державної політики в галузі боротьби з корупцією - створення дієвої системи запобігання і протидії корупції, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків, викриття корупційних діянь, притягнення до відповідальності винних у їх вчиненні.

Якість роботи системи правоохоронних та судових органів має безпосередній вплив на рівень забезпечення прав і свобод людини. Тому помилки і необачливі кроки в цій царині мають надзвичайно високу ціну.

У минуле мають відійти неповага до людей, корупція, зловживання службовим становищем.

Одним із шляхів запобігання корупції в правоохоронних органах України можливе за умови ефективного використання поліграфа.

Сучасний поліграф (англ. lie detector або рос. детектор лжи) являє собою комплексну комп'ютерну апаратну методику виміру рівня психологічного стресу в людини, що дозволяє виявити інформацію яка приховується.

У основі використання поліграфа лежить той факт, що чим вагоміша для людини певна інформація, яку вона намагається приховати, тим більший рівень стресу, що виявляється в зміні ряду фізіологічних показників. Поліграф дозволяє об'єктивувати зміни в психологічному стані опитуваного на підставі реєстрації не менше п'яти фізіологічних показників.

Історія поліграфа сягає своїми коренями в глибоку старовину. І хоча засоби диференціації правди від брехні були

різноманітні (змочування слиною рисового борошна на Сході, випробування спартанських юнаків і охоронців у Древньому Римі над обривом скелі тощо), сутність методу була одна виявити фізіологічні зміни в стані людини, в залежності від рівня його емоційної напруги.

Поштовхом для розвитку інструментальної діагностики детекції брехні послужила праця італійського фізіолога А. Моссо (1875 р.), у якій він показав, що тиск крові в судинах людини та частота пульсу змінюються в залежності від зміни емоційного стану випробуваного.

У 1895 р. італійський лікар-психіатр Л. Ломброзо використовував перший прилад для детектор брехні - гидросфігмометр, що реєстрував у людини зміну тиску крові. Сім років потому, у 1902 р., за допомогою інструментальних методик вдалося вперше в суді довести непричетність обвинувачуваного у вчиненні злочину. У 1914 р. італієць Бенуссі використовував прилад для реєстрації показників дихання при проведенні допитів підозрюваних. У якості інформативних показників була використана частота та глибина подиху, що реєструвалися за допомогою приладу «пневмограф».

Перший поліграф, придатний для розслідування злочинів, створив Джон Ларенс у 1921 р. в Данії. Прилад реєстрував на паперовій стрічці, що рухалася, пульс, тиск крові та показники дихання. Використання показників, що реєструють шкірно-гальванічний опір (запропоновано в 1926 р. Л. Кілером), значно підвищило точність прогнозу при проведенні поліграфічних обстежень.

Якщо Ломброзо вважається засновником першого поліграфа, то Кілер - засновник сучасного поліграфа, подальший розвиток якого здійснювався шляхом підвищення точності показників, що реєструються та розробки нових методик поліграфічного обстеження.

У системі МВС України останнім часом проводиться певна робота зі створення вітчизняного поліграфа, заснованого на використанні реєстрації мовних ознак психологічного стресу в людини.

Застосування поліграфа в органах внутрішніх справ України може здійснюватися на підставі Закону України «Про оперативно-пошукову діяльність». Так, ст. 9 Закону не

забороняє використання технічних засобів, що не пригнічують волю та не завдають шкоди здоров'ю людей і навколишньому середовищу.

Сьогодні відсутня відомча (МВС, Мінюст) нормативна база, що регламентує застосування поліграфа органами внутрішніх справ, науково обґрунтованих методик проведення опитування громадян із використанням поліграфа і вимог по технічному забезпеченню стаціонарної бази з проведення опитувань.

З огляду на наявний досвід застосування поліграфа за кордоном (США, Японія, Польща, Угорщина, Росія, Ізраїль), одним з основних напрямів упровадження поліграфа в Україні можливе в кадровій сфері.

Проведення поліграфних експертиз при вирішенні кадрових питань, пов'язаних із комплектуванням персоналу підприємств, особового складу підрозділів ОВС: відбір, добір і розстановка кадрів, насамперед для роботи в екстремальних умовах.

Використовуючи основні блоки тестів поліграфа, можна виявити:

- приховані мотиви вступу (переходу) на службу (роботу);
- наявність алкогольної або наркотичної залежності;
- уточнення анкетних даних, що приховуються та наявності особливостей прояву девіантної поведінки;
- виявлення кримінального минулого (зв'язок із кримінальним світом);
- визначення конфліктних зон особистості, схильності до суїцидальної поведінки.

Широке розповсюдження корупції в правоохоронних та судових органах можуть зупинити тільки рішучі заходи на загальнодержавному рівні.

Запропонуємо деякі з них.

1. У боротьбі з корупцією необхідно організувати змагальність, конкуренцію. У країні має бути кілька конкуруючих структур, що наділені правами боротьби з корупцією в правоохоронних органах.

Відбір до цих підрозділів повинен проводитися під жорстким контролем чесних, непідкупних, принципових співробітників, які зарекомендували себе виключно з позитивного боку.

Діяльність усіх цих підрозділів повинна здійснюватися під наглядом спеціально створених громадських рад з числа

заслужених громадян - громадських діячів, які повинні проходити жорсткий відбір за допомогою поліграфа на предмет корупційної стійкості та невідкучності.

Відбір у підрозділи по боротьбі з корупцією повинен проводитися за допомогою поліграфа. При найменших сумнівах у благонадійності, стійкості до корупції кандидатура повинна відхилятися. Перевірку всіх працівників цих підрозділів за допомогою поліграфа необхідно робити регулярно, не рідше 3-4 разів на рік.

Робота у цих працівників є дуже ризикованою. Тому їх заробітна плата має бути достатньо високою.

Повинна здійснюватися безперервна ротація працівників підрозділів. Склад колективу підрозділів повинен повністю оновлюватися кожні 3-5 років.

2. При підозрі працівника правоохоронних органів у вчиненні корупційного діяння доцільно зобов'язати його пройти поліграф на предмет причетності до корупції. При цьому дослідження з використанням поліграфа необхідно проводити за допомогою незалежних і таких, що користуються бездоганною репутацією організацій, які визнані на міжнародному рівні. При перевірці на поліграфі можливо використовувати досвід таких організацій у США, як Центральне розвідувальне управління, Секретна служба США, Федеральне бюро розслідувань.

*Живоложна Олена Вікторівна,
провідний науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
кадрового забезпечення діяльності
органів внутрішніх справ Національної
академії внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У міжнародній практиці можливості поліграфа мінімізувати ризики прийняття рішень на підставі завідомо неправдивих свідчень широкого використовуються в діяльності урядових структур, бізнесу, правоохоронних органів тощо. Проте в Україні попри те, що на актуальності напрямів